

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

Παραθερίζων τῷ 1929 ἐν Μυκόνῳ, ἔλαβα παρὰ τοῦ μαθητοῦ μου κ. Γ. Σαντοριναίου, σύντομον ἀλφαβητικὸν κατάλογον τοπωνυμίων τῆς μικρᾶς νήσου. Κατόπιν ὁ Σχολάρχης κ. Β. Μάρκαρης, γνώστης ὅσον οὐδεὶς ἄλλος τῆς πατρίδος του, μοῦ ἔδωκεν ὅσας ἐζήτησα διασαφήσεις. Πολυτρόπως δ' ἐβοήθησε τὰς ἐρεῦνας μου ὁ εἰδικώτατος ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν Κυκλάδων κ. Δ. Πίπας. Ὅθεν ἐκφράζω πρὸς πάντας θερμὰς εὐχαριστίας, διότι ἄνευ αὐτῶν ἴσως δὲν θὰ ἐγράφετο ἡ προκειμένη πραγματεία.

Μέχρι τοῦδε τοπωνύμια τῆς νήσου ἐδημοσιεύθησαν α') εἰς τὰς ἀπογραφὰς τοῦ πληθυσμοῦ, ὅπως ἐπιπόλαια, ἰδίως τὰ τῆς τελευταίας (1928) καὶ β') ὑπὸ τοῦ κ. Τρύφωνος Εὐαγγελίδου, ἐν τῷ ἔργῳ «Ἡ Μύκονος, ἦτοι ἱστορία τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς» (Ἐν Ἀθ. 1914, σ. 257). Ὁ κ. Εὐαγγελίδης ἐδημοσίευσε (σ. 292) καὶ Χάρτην τῆς Μυκόνου· ἀλλ' οὐδὲ οὗτος εἶναι ἀρκετὰ λεπτομερῆς, οὐδ' ἀκριβής, ἐνῷ πρὸ πολλοῦ ἀπεφάσισε τὸν καταρτισμὸν μεγάλου ἢ κοινότης. Ὅθεν πρὸς ἀκριβῆ γεωγραφικὴν μελέτην εἶναι καὶ σήμερον ἀνάγκη νὰ καταφύγῃ κανεὶς εἰς τὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ναυαρχείου.

Παλαιότερα μνεῖα τῶν τοπωνυμίων τῆς Μυκόνου γίνεται ἐντὸς τῶν χφ. κωδίκων τῶν «Κατζιλιερίδων» τῆς νήσου· τούτων μέρος μὲν σφύζεται ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος (ἐν Ἀθήναις) μέρος δὲ ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Μουσείῳ τῆς Μυκόνου¹ (ὅπου ἐδρεύει ἡ Ἐφορεία τῶν Κυκλάδων). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ λεπτομερῆς ἐξέτασις αὐτῶν ἀπαιτεῖ μακρὸν χρόνον — ὃν δυστυχῶς δὲν εἶχα νὰ διαθέσω — ἀπαιτεῖ δὲ καὶ γνώστην εἰδικώτερον τῆς νήσου, ὅπως ἐξακριβώσῃ ἐκάστοτε ποῖα τοπωνύμια ἐπιζοῦν, ἀναγκάζομαι νὰ περιορισθῶ εἰς ἄλλην παραβολὴν αὐτῶν, χρησιμωτέραν, ἦτοι πρὸς τὰ ὅμοια τοπωνύμια τῶν ἄλλων νήσων, καὶ ἰδίως τῶν Κυκλάδων, διότι τοιοῦτοτρόπως διαφωτίζονται τὰ τῆς Μυκόνου, ἅμα δὲ ταῦτα διαφωτίζουν τὰ τῶν λοιπῶν, τοιοῦτος δὲ πλουτισμὸς τοῦ ὕλικου εἶναι τὸ ἀναγκαϊότερον εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐρεῦνης².

Τούτων σπουδαιότεροι εἶναι οἱ δύο κώδικες τοῦ «Περάκι Φόσκουλο» (τῶν ἐτῶν 1710-1750).

¹ Πλὴν τῶν βιβλίων, ὅπου παραπέμπω, εἶχα ὑπ' ὄψιν καὶ δύο χφ. τοῦ Ἀρχεῖου τοῦ Ἱστορ. Λεξικοῦ, ἦτοι Ν. Μ π ε ρ ο υ, Τοπωνυμικὸν τῆς νήσου Μήλου, καὶ Τ. Ἀ μ π ε λ ᾱ, Συλλογὴν τοπωνυμίων ἐν Σύρῳ.

Περὶ χρονολογικῆς κατατάξεως τῶν τοπωνυμίων τῆς Μυκόνου ἀδύνατον εἶναι νὰ γίνῃ λόγος. Διαιροῦμεν λοιπὸν αὐτὰ διὰ τὸ εὐσύνοπτον εἰς 8 τάξεις, ἀρχίζοντες ἀπὸ τῆς γεωγραφικῆς ἀπόψεως τῆς νήσου καὶ ἐξετάζοντες:

- α') Τὰς ἄκρας, τοὺς κολπίσκους καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς.
- β') Τὰς κύκλω νησίδας.
- γ') Τὰ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους ὀνόματα.
- δ') Τὰ ὀνόματα πηγῶν καὶ ῥυακίων.
- ε') Τὰ ἐκ φυτῶν καθόλου.
- ς') Τὰ ἐξ οἰκοδομῶν καὶ ἄλλων ἔργων.
- ζ') Τὰ ἐκ ναῶν.
- η') Τὰ ἐξ ἀνθρώπων 1) ἀνδρῶν ἢ 2) γυναικῶν.

Α') Ἄκραι, κολπίσκοι, αἰγιαλοί.

Ἀγκάλη τοῦ σκλάβου ἀγκάλη λέγεται οἰοσδήποτε στρογγυλὸς ὀρμίσκος (ὡς καὶ ἐν Τήνῳ).

Ἀγρόρι, ἀκρωτήριον, ἦτοι, νομίζομεν, «ἀκρόρι(ο)ν» (περὶ τοῦ κρ-γρ πρβ. Ἀκρωτήριον ἐν Κύπρῳ).

Ἀκρωτηράκι ἢ *Κρωτηράκι*.

Ἀλευκάντρα, ἢ Δ. παραλία τῆς πολίχνης, ἔχουσα καὶ γλυκὴν νερόν, ὅπου ἐλεύκαινα, ἔπλυναν αἱ γυναῖκες, εἴτ' ἐκ τοπικῆς καταλήξεως (π.χ. *Κουκκίστρα*), εἴτ' ἐκ μιᾶς *λευκαντρίας* (πρβ. κατωτέρω *Λε(η)μονήτρα* καὶ ἐν Κύπρῳ *Τοξεύτρα*).

Ἀρμενιοτής, ἢ ΒΔ. ἄκρα καὶ τὸ ἄνωθεν βουνόν, ὡς προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ Βορρᾶ.

Αὐλέμονας, χαράδρα αὐλῶνος ἀπολήγοντος εἰς τὴν θάλασσαν ἄλλ' οἱ ναυτικοὶ μεταχειρίζονται τὸν ὄρον καὶ περὶ ὄρμου, καταλλήλου πρὸς ἀγκυροβολίαν, ὅπερ ἄγει πρὸς ἐτυμολογίαν ἐκ τοῦ «εὐλίμενος». Ἄλλ' ἢ λ. ἐν τῇ *Στερεᾷ Ἑλλάδι*, τῇ Ἡπειρῷ καὶ τῇ Σάμῳ ἔχει καὶ παρασημασίας (βλ. τὸ ἄρθρον τοῦ *Λεξικοῦ* τῆς ὀμιλουμένης) ὅθεν ὁ κ. Χ. Παντελίδης ἐν ΒΖ. 30 (1930) σ. 236 εἶκασεν ἐκ τοῦ *ἀ* καὶ *βλέμμα*. *Αὐλέμονας* καὶ *κόλπος* τῶν Κυθῆρων.

Βουρβούλακας, ἀκρωτήριον ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τύμβον (βλ. κατωτ.).

Γιαλλούδια, αἱ ἄλλως *Στριγγλές* (πρβ. Ν. Πολίτου *Παραδόσεις* τόμ. Α', σελ. 505· πρβ. καὶ σελ. 502 «οἱ περισσότεραις *Στριγγλαῖς* βρῖσκονται στὴ *Μύκονο*»). Ἡ λ. εἶναι πιθανῶς παρετυμολογία τοῦ ἀρχαίου *Γιλλῶ* (Ν. Πολίτου. Ν. Ε. Μ. σ. 176).

Γλωσιδα, ἀκρωτήριον πρὸς Ν. κλεῖον τὸν ὄρμον *Γλυφάδι*.

Διακόφτης, ὁ καὶ τὸ *Διακόφτι*, ἢ ΝΔ. μικρὰ χερσόνησος τῆς νήσου.

Διαπόρι, τὸ μεταξὺ τῆς Μυκόνου καὶ τῆς νησίδος τοῦ *Μπάου* πέραμα (πρβ. Dieterich, *Sprache u. Volksüberlieferung d. südl. Sporaden* σ. 271).

Δράπανος, ἀκρωτήριον πρὸς Ν. ὁμοιάζον πρὸς *δραπάνι* ἢ *δρεπάνι*· ὁ τύπος εἶναι μεγεθυτικός, ὡς γνωστὸν δὲ τοιουτοτρόπως ὠνόμαζαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι τοιαύτας ἄκρας. Καὶ ἐν Τήνῳ ὑπάρχει κορυφή *Δραπανά*.

Κάτεργον, ἀπόκρημνος ἀκτὴ, ὅπου θὰ εἶχεν ἐξοκέλει καὶ παρέμενεν ὡς ναυάγιον, *κάτεργον*.

Κολοκύθα, βράχος ἐπιμήκης παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος.

Κόρφος, κολπίσκος πρὸ τῆς πόλεως· καὶ κόλπος τῆς Τήνου· ἡ λέξις λέγεται καὶ προσηγορικῶς, *Κόρφι* δὲ λέγεται, καθὼ κολπίσκος, καὶ τὸ ἐν Ἄνδρῳ κακῶς ἐξελληνισθὲν *Κόρφι(ον)*.

Μπλυντρί, (πρόφ. Βλυδρί) κολπίσκος, ὅπου ῥεεὶ καὶ γλυκὺ νερόν, ἦτοι πιθανῶς «πλυντήριον» ἢ «πλυντρί(ο)ν»¹.

Πάνορμος, λιμενίσκος Β. — ὡς καὶ ἐν Τήνῳ, — ὅπου δύνανται νὰ προσορμισθοῦν τὰ πλοίαρια «μὲ κάθε καιρόν»· τὸ ὄνομα εἶναι ἀξιοσημεῖτον, διότι Πάνορμος τῆς Μυκόνου μνημονεύεται καὶ ἐπὶ Δηλιακῶν ἐπιγραφῶν ἐν τοῖς λόγοις τῶν ἱεροποιῶν².

Πέραμα, πρὸς τὴν Δῆλον.

Ἐκ τῶν πολλῶν αἰγιαλῶν ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ὁ *Πιάτυ - γιαλός*, πρὸς Ν, ἦτοι πλατὺς (αἰ)γιαλός· καὶ τὸ μὲν πλατὺς γιαλός καὶ ἐν Σίφνῳ, καὶ Τήνῳ Β., ἐν Καλύμνῳ δὲ *πλατύσαλος* (Dieterich σ. 280) καὶ ἐν Σερίφῳ *πλατὺς γιαλός*. (Π. Ζερλέντη, Ἱστορικαὶ ἔρευναὶ σ. 90). Περὶ δὲ τῆς προφορᾶς *π/* ἀντὶ *πλ* πρβ. τὸ ἐν Κύπρῳ *π/ερώνω* (=πλερώνω).

Διαλισκάρι, καθὼς λέγεται καὶ ὄρμος τῆς Τήνου = αἰγιαλισκάριον (πρβλ. Κουκουλὲν ἐν Ἄθηνᾶ 41 (1929) σ. 195).

Πουλλί, ἐξέχων πρὸς τὴν θάλασσαν λευκὸς βράχος τῆς ΝΔ. χερσονήσου, ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος.

Χάρος τέλος καλεῖται πρὸς δεινῶσιν ἀπότομος καὶ ἄγριος βράχος πρὸς Β.

Τὰ Ἑλληνικὰ καὶ δὴ τὰ ἀρχαῖζοντα ταῦτα ὀνόματα μαρτυροῦν ὅτι παρατηρήσαμεν καὶ περὶ Τήνου (βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 3 (1928) σ. 15) ὅτι αἱ Κυκλάδες ἀδιακόπως εἶχαν Ἑλληνας ναυτικούς, συνεχίζοντας τὴν παράδοσιν τῶν περὶ τὰς νήσους τοπωνυμίων. Τὰ δύο τρίτα ξενικὰ ὀνόματα *Κάβος*, *Μαῦρος Κάβος*, *Κανάλλια*, ὡς ὀνομάζεται ὁ ἀπέναντι τῆς νησιδος τοῦ Μπάου αἰγιαλός, καὶ *Μπούκκα* (bucca) λέγονται καὶ προσηγορικῶς ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων, ὥστε ἀπεδόθησαν καὶ εἰς ταῦτα.

¹ Περὶ τῆς προφορᾶς *b* ἀντὶ *π* πρὸ τοῦ ἐπομένου *d* πρβ. *bedára* ἀντὶ *πεντάρα*, *βαρέττα* ἀντὶ *παγκέττα*, μικρὸς πάγκος, καὶ *d* ἀντὶ *t* εἰς τὸ *δουβάκια* ἀντὶ *τουμπάκια* (κατωτ.) καὶ *δαγὸς* ἀντὶ *ταγός*.

² Inscriptions de Délos. Comptes des Hieropés, publiés par Félix Durbach 1926. Πρβλ. Ἐπιγρ. 287 α, 30 Ἐπιγρ. 290 στ. 20.

B') Νησύδρια.

Τὰ περὶ τὴν Μύκονον νησύδρια φέρουν ὀνόματα σύνθετα μετὰ τοῦ νησί(ον) ὡς ἑξῆς·

Καβουρονήσια.

Κλεφτονήσι, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν πειρατῶν.

Κουνελλονήσι, προφανῶς ἀπὸ ὑπαρχόντων ἐκεῖ κουνελλιῶν.

Λαζαρονήσι, κείμενον ἀέναντι βουνοῦ καλουμένου Λάζαρος ἀπὸ ναύσκου τοῦ ἁγίου.

Μαρμαρονήσι, ὅπου ὑπάρχει μάρμαρον κατάλληλον πρὸς κατασκευὴν ἀσβέστου.

Πρασονήσια, δύο ξηραὶ νησιδес. Καὶ ἐν Μήλῳ ὑπάρχει *Πρασονήσι* ἀλλ' ἐκεῖνο καλύπτεται ὑπὸ θάμνων πύξου.

Τραγονήσι, ἔχον μέγα σπήλαιον, ὅπου θὰ δύνανται νὰ σταλισθοῦν καὶ τράγοι. Ἄλλ' ἴσως ἦτο καὶ Δρακονήσι, ὡς φέρεται ἐπὶ τοῦ ΧΤ τοῦ Ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου.

*Ἄλλαι νησιδес εἶναι ὁ *Καλαφατιῶνας* ὅπου θὰ ἐκαλαφατίζαν πλοῖα, ἀξιοσημείωτος διὰ τὴν κατάληξιν, ὡς περιστεριῶνας, οἱ *Ρεματιάριδες*, δύο νησιδес πλησιάζουσαι πρὸς τὴν Δῆλον, ὀνομασθεῖσαι ἐκ τοῦ ἐκεῖ σχηματιζομένου ρεύματος, τὸ *Σταπόδι* (πρβ. *Καλαμοπόδι*) καὶ τέλος τὸ *νησι τοῦ Μπαίου*, ἱστορικοῦ ἀνδρός, περὶ οὗ κατωτέρω.

Γ') Ἐκ τοῦ ἐδάφους.

Τὰ πολλὰ τῶν ἐν Μυκόνῳ καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοπωνυμίων, ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ σχήματος ἢ τῆς ιδιότητος τοῦ ἐδάφους ἢ «ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος» τῶν τόπων, καθὼς ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι.

Ἄλμυρὰ λαγκάδια.

Ἄσπα, πρὸς Ν. παρὰ τὸν Ὀρνόν, καθὼς ἐν Καλύμνῳ καὶ ἐν Καρπάθῳ, Σύμῃ, Νάξῳ, (Dieterich, σ. 269) ἦτοι «κίσσηρις, θηραϊκὴ γῆ» (Πεταλᾶ σ. 34). Ἐν Μυκόνῳ *ἄσπα* λέγεται ἀπότομος πέτρα καὶ «παιδί τῆς ἄσπας» ὁ ῥιψοκίνδυνος.

Βαθὴ λαγκάδι.

Βίγλα καὶ *Βιγλί* ἢ *Βουγλί*, σκοπία, ὡς πολλαχοῦ.

Βόθυνας, κοῖλος τόπος, καθὼς λέγεται καὶ κόμη τῆς Θῆρας, Β. τοῦ Πύργου, (Πεταλᾶ σ. 40), *βόθυνας* ἐν Κερκύρῳ, *βόθουνας* ἐν Θεσσαλίᾳ, βεβαίως τὸ ἀρχαῖον «βόθυνος» περὶ τῆς μεταβολῆς τῆς καταλήξεως πρβ. *ἔμπορας*, *κάβουρας*, *Τράχηλας*, 2 τοπωνύμια ἐν Τήνῳ, κατὰ τὸ *γεῖτονας* - *γειτόνον*.

Βουρμόλακκας (ἦτοι *βρομόλακκας*), ὡς ἐν Κύθνῳ (Βάλληνδα σ. 148) ἢ ἡ *Βουρμόλακκα* (περὶ τῆς συνηθεστάτης ἔκπαλαι μεταθέσεως τοῦ ρ πρβ. τὸ

κατωτέρω τροῦλλος - *Τοῦρλος*, βρύλλον - *βοῦρλον*, ὀμβροδέκτης - *βουρδέκτης*.
Διβούνια, δύο λοφίσκοι παρὰ τὸν Ταρσανᾶν.

Ἐφρὰ κλείσματα, (ἄνωθεν τῆς πολίχνης) ἕκτασις ἀποτελουμένη ἀρχικῶς ἕξ ἑπτὰ «κλεισμάτων», ἧτοι περιτοιχισμένων ἀγρῶν, οὕτω δὲ καλοῦνται τοιαῦτα κτήματα καὶ ἐν Τήνῳ.

Καημένα λιβάδια.

Κακὸ πλάι.

Κακόπατη, δύσβατος, ἀκτὴ ΒΑ.

Κουκκουλλοῦ, λόφος ὡς τροῦλλος, οἶονεὶ κουκκουλλωμένη πέτρα, τῆς Ἐνω μερᾶς.

Λιβαδάκια.

Λιβαθερὴ Ν.

Λίμνη, πλατεῖα τῆς πολίχνης, ὅπου τῶρα ἡ μηχανὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός, ἄλλοτε δ' ἐλίμναζαν νερά.

Μεγάλην ἄμμο, (τηρουμένου τοῦ *ν* τῆς αἰτιατικῆς καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, καθὼς ἐν Κύπρῳ ὁ *Παχύνναμμος*).

Πασπάρι, ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ χόματος, τριβομένου καθὼς τὸ *πουρί*, ὁ πῶρος. Ὅμοιος ὁ *Πάσπαρος* ἐν Τήνῳ, *Πασπάρι*, *πάσπαρος*, ἐν Ἰκάρῳ (Χατζιδάκι Γλωσσολ. Μελ. σ. 221) ἢ *πάσπαρι* ἐν Θήρῳ, λέγονται κυρίως τὰ ἄλφια· ἐν Κύπρῳ *πασπάλλιν* καὶ *πασπάλλα* λέγεται τὸ ἐκ τοῦ μύλου διαχεόμενον λεπτόν ἄλευρον, ἢ ἀρχαία παιπάλη· (τῆς παιπάλης, τῆς πασπάλης).

Πλακωτό, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νήσου, ἀνώμαλος χῶρος.

Σιδεράτο, χῶμα.

Σιδεροκάμια (χωράφια τῆς Ἐνω μερᾶς).

Σπηλιά, *Μαύρη σπηλιά*, *Φωκοσπηλιά* (ἀπέναντι τοῦ Τραγονησιοῦ), ὅπου πολλαὶ φῶκαι.

Φερρὰ γκρεμνὰ καὶ ἐν Τήνῳ *Φερρὸ κρεμνὸ*. Ἡ λ. εἶν' εὐχρηστος ἀνὰ τὰς Κυκλάδας· (Φυρρά, κόμη τῆς Θήρας, *Φυρρόγεια* εἰς τὴν Νάξον κτλ.) Τὸ *φυρρὸς* ἐν Κύπρῳ λέγεται *πυρὸς*, ὅθεν καὶ κόμη τῆς Κύπρου *Πυρὸ(γ)ειν* καὶ προφανῶς ἐσήμαινε κόκκινος· (περὶ τοῦ *φ* καὶ *π* πρβ. ἐν Ἰκαρία *πέρφυρα* ἀντὶ *πέρφυρα* καὶ ἐν Τραπεζοῦντι *στυπόγλυκον* ἀντὶ *στυφόγλυκον*· βλ. Λεξικογραφικὸν Ἀρχειον, Ἀθηνᾶς 26 (1914) σ. 19). Ἄλλὰ *φυρρὸ* ἐκαλεῖτο καὶ χῶμα φαιόν, Ἰταλιστὶ λεγόμενον *terra d'ombra*, ἐν Μυκόνῳ δὲ *κουσουλιά φερρὴ* σημαίνει κιτρινωπή, τὸ δὲ *φερρὸς* σημαίνει καὶ λιπαρὸς καὶ πλαδαρὸς.

Χάλαρα καλεῖται καὶ κόμη τῆς Κέας καὶ παράλιος τόπος τῆς Δήλου, τῆς Κέας, τῆς Μήλου, τῆς Νάξου καὶ τῆς Ἀμοργοῦ (Βογιατζίδου, Ἀμοργός, 102) καὶ ἡ ΒΑ. ἄκρα τῆς Τήνου. *Χάλαρα* καλεῖται καὶ δυσχερεστάτη παρὰ τὴν θάλασσαν διόδος ἐν Κρήτῃ, (Χατζιδάκι, ΜΝΕ τόμ. Β' σ. 135). *Χαλάρες* δ' ἐν Κύνθῳ (Βάλληνδα σ. 148) «μέρος γῆς, καθ' ὃ αἱ πέτραι εἶναι διακεχωρημέναι», κρημνὸς ἀπότομος· (πρβ. Dieterich σ. 264 *Χάλαρα*). Ἡ λ. προφανῶς

σημαίνει τὰ χαλαρὰ (μέρη), ὅπου δὲν δύναται κανεῖς νὰ ὀδεύσῃ ἔνεκα τῶν κατακυλούντων χαλίκων. Ὁ τόνος ἀνεβιβάσθη πιθανῶς κατὰ τὰ ἔρημα.

Χούλακας καὶ ἠποκοριστικῶς *χουλάκι* καλεῖται αἰγιαλὸς πλήρης μεγάλων γρανιτωδῶν πετρῶν, ἐκ τοῦ ἀρχαίου «κόχλαξ», ὅπερ εὐρίσκεται καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ (Βασιλ. Α' 14, 14) καὶ λέγεται ἐν Κύπρῳ *χόγλακας* καὶ *χογλάκα*, ἐν Τήνῳ δὲ *χόχλακας* καὶ πληθ. *χοχλάτσοι* (πρβ. Dieterich σ. 234).

Ἰδίας μνείας ἄξιον εἶναι τὸ *Μεσαρέα*, διότι, δηλοῦν, καθὼς καὶ ἐν Τήνῳ, τὸ κέντρον τῆς νήσου, ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἐκ τοῦ μέσος ἐτυμολογίαν τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι, (πρβ. καὶ Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου Ἀθηναῖς τόμ. ΙΗ' (1906) 411.

Ἐπὶ δὲ τῆς ὁμοιότητος ὠνομάσθησαν

Ἄθρεπος, βράχος τῆς Β. ἀκτῆς, ἦτοι ἄ(ν)θρεπος.

Βουρβούλακας, τὸ μνησθὲν μικρὸν ἀκρωτήριον, φαινόμενον ἐκ τῆς πόλεως καὶ ὁμοιάζον πρὸς κῶνον, προέχοντα ὡς τύμβον κάποιου *βουρβούλακα*, ἦτοι ἀναθεματισμένου νεκροῦ ἃου ἐβγήκε ἀπὸ τὸ χῶμα¹.

Δαιμονιόπετρα, ἦτοι πέτρα τῶν δαιμονίων, ἄνωθεν τοῦ χειμάρρου Δρακουρί.

Καμαλαύκα, μικρὸν βουνόν, ἐξέχον καὶ ὁμοιάζον πρὸς καμηλαύκι τῶν παππάδων.

Κούβαρος, πέτρα στρογγυλὴ σὰν κουβάρη.

Κουδουνόπειρα, διότι δονεῖται ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

Κούνουμπας, ὑψηλὸν βουνὸν ἐν τῷ κέντρῳ, ἦτοι κούνουπας (κῶνωψ), διότι κατὰ τὴν παράδοσιν εἶχε σμήνη κουνουπιῶν.

Κρεμασίη, πέτρα τῆς Β. ἀκτῆς, ὡς ἐν Καλύμνῳ καὶ Καρπάθῳ (πρβλ. Dieterich σ. 275).

Λοῦλος, πέτρα ἐξέχουσα, καθὼς τὸ προσηγορικῶς λεγόμενον *λοῦλος*, σάρκωμα τοῦ δέρματος καὶ ἐν Κρήτῃ ὁ κάλος τῶν ποδῶν. *Λοῦλος* λέγεται καὶ κόμη τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τῆς Κρήτης καὶ τοποθεσία εὐφορος ἐν Μήλῳ.

Πουλλί, ἡ εἰρημένη ἄκρα.

Ῥουσουνάρα, χειμερινὸς καταροάκης ἐκβάλλον εἰς τὴν *Μεγάλην ἄμμον* καὶ καταχέων τρόπον τινὰ τὸ νερὸν ὡς *ῤουσουνάρι*, ὡς λέγεται τὸ κρουνίον (τὸ προέχον στόμα) τῶν ἀγγείων, πιθανῶς ἀντὶ *ῤουθουνάρι*².

Σκάρπα, ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ τῆς Ἀλευκάντρας. Ἡ λ. καὶ προσηγορικῶς ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ σημαίνει τὸ πρᾶνὲς καὶ πέτρας καὶ ξύλου.

Σκάρες λέγονται παράλια γοῦρνα.

¹ Ἡ πρόληψις (καθὼς διεσάφησα αὐτὴν ἐν Λαογραφίας τόμ. Η' (1925) 297) ὑπάρχει καὶ ἐν Μυκόνῳ. « Ἀπὸ τὴν κακία του βγήκε βουρβούλακας. Ἐσὺ δὲν θὰ λνῶσης, θὰ βγῆς βουρβούλακας ».

² Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ λ. ἐν Κρήτῃ *μουτσουνάρι*, σημαίνουσα τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἐτυμολογούμενη δὲ ὑπὸ τοῦ Γιάνναρι ἐκ τοῦ Ἑνετικοῦ *boccin*=*piccola bocca*.

Τηγάνι (πάνω και κάτω, παραλίον), ὡς και ἐν Σάμῳ και Καλύμνῳ (πρβ. Dieterich σ. 282).

Ντουμπάκια (προφ. Doub) ἦτοι τουμπάκια, ὑποκοριστικὸν τοῦ τοῦμπος-τούμπα, καθὼς ἐν Κύπρῳ *τουμπάλλιν*. (Περὶ τῆς προφορᾶς βλ. ἀνωτέρω *Μπλυντροί*).

Τουρλάκι και *Τοῦρλος* ἐπὶ τῆς Β. παραλίας, ἀντὶ *Τροῦλλος*, ὡς ὀνομάζονται και βουνάκια τῆς Κύπρου (Λν.) και θέσεις τῆς Καλύμνου και τῆς Καρπάθου (Dieterich σ. 283).

Φανάρια, μεσόγειος ἐπιμήκης λοφίσκος, ΝΔ. τοῦ Κούνουμπα.

Δ') Πηγαὶ και πηγάδια.

Ἡ νῆσος γρανιτώδης, σχεδὸν στερεῖται βρύσεων — ἀντιθέτως πρὸς τὴν Τῆνον — αἱ δὲ ὀλίγαι ὑπάρχουσαι καλοῦνται ὡς ἑξῆς.

Ἀνεβολοῦσα, ἡ ἀλλαχοῦ λεγομένη ἀρχαιώτερον *ἀναβάλλουσα*, ἀναβρύουσα.

Βρύσι, πηγάδι παρὰ τὴν πολίχνην και κτῆμα.

Γλυφάδα, ἐπὶ τῆς ΝΔ. χερσονήσου· συχρὸν ἐκ τοῦ *γλυφοῦ*, ὑφαλμύρου νεροῦ, τοπωνύμιον καθ' ὅλον τὸ Αἰγαῖον, (Ἄνδρος, Ἄττική, Ἀστυπάλαια, Θήρα, Κρήτη Κύθνος, Μῆλος, Σάμος, Σῦρος, Τῆνος, Χίος). Τὸ πανελλήνιον *γλυφὸς* τὸ πάλαι ἐλέγετο *γλυχὸς* και *βλυχὸς*· ὁμοίως τὸ φυτὸν *βληχώνιον* ἐν Κύπρῳ λέγεται *γληφώνιν*.

Δρακονοὶ ἦτοι πιθανῶς οὐροὶ τοῦ δράκου.

Τὰ *πηγάδια* ἦτοι φρέατα, *Ἀβδελλοπή(γ)αδο*, τὸ Κάτω πηγάδι προφερόμενον *πουάδι*, και μεγεθυντικῶς ὁ *Πουάδος* παρὰ τὴν Ληνόν, ἀρχαῖος κτιστὸς τετράγωνος λάκκος. *Πουάδοι* καλοῦνται και τὰρχαῖα στρογγύλα και μεγάλα φρέατα τῆς Ῥηνείας και τῆς Δήλου.

Ῥνάκι, ἐκβάλλον πρὸς Ν.

Σαπιονέρα (ἡ) καλεῖται στενωπὸς τῆς πολίχνης, ὅπου ἐχύνοντο «σάπια νερὰ τῆς πλύσης». Εἰς ἰδιώτας δὲ ἀνῆκαν τ' *Ἀλφὲ* τὸ *νερὸ* και τ' *Ἀξιώτη* (Ναξιώτη) τὸ *νερό*.

Ῥόχαρη λαγκάδα, μεταβαλλομένη τὸν χειμῶνα εἰς *Ῥυάκι*, ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ *ὑδροχάρη* (πρβ. Τρ. Εὐαγγελίδην). Ὅμοίως λέγεται ἐν Πανόρμῳ τῆς Τήνου *Ῥόχαρη ἀμμουδιά*.

Ε') Τὰ ἐκ φυτῶν.

Ἡ Μύκνος, ἔνεκα τῆς ποιότητος τοῦ ἐδάφους και τῶν σφοδρῶν μετεμῶν (τῶν ἐτησίων ἀνέμων) τοῦ θέρους, εἶναι ἄδενδρος. Σκωπτικῶς λέγεται «ὅτι δὲν ἔχει δέντρο νὰ κρεμαστῆς»· ἀλλὰ και τὸ περιαδόμενον «*Σύρα ψεῖρα, Μύκονο κασσιδα*» πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ φαλακρά, ἄδενδρος, ἀντὶ νὰ σχετισθῆ πρὸς τὴν φαλάκραν τῶν ἀρχαίων Μυκονίων, ἣν μαρτυρεῖ Στέφανος

ὁ Βυζάντιος (ἐν λ. Μύκονος ἐκδόσ. Meineke σ. 460 «καὶ τοὺς φαλακροὺς δὲ τινες Μυκονίους καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ τὸ πάθος τοῦτο ἐπιχωριάζειν τῇ νήσῳ»). Ὅπωςδὴποτε, ἐπειδὴ ἐσπάνιζαν τὰ φυτὰ, δοαίς ταῦτα ἄνομάζοντο, ἦσαν ἐνδεικτικὰ ὡς τοπωνύμια καὶ πρέπει νὰ καταγραφοῦν.

Ἀγρελάκια, μικρὲς ἀγριλιές. Ἀγριέλαιος εἶναι τὸ μεταγενέστερον ὄνομα τοῦ κοτίνου. *Ἀγριλιά* κώμη ἐν Θηρασίᾳ (Πεταλᾶ σ. 5) κατὰ μετάθεσιν *Ἀγορ-λιὸ* ἐν Σύρω κτλ. (Dieterich σ. 267).

Ἀμυγδαλίδι περὶ τῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως πρβ. κατωτέρω *λυγα-ρίδια* καὶ τὰ ἐν Τήνῳ (ὑπὸ τὸν Τσικνιάν) *Βρο(ου)λίδια* (Μαυρομαρᾶ σ. 32) καὶ *Μυρτίδια*.

Βέλανος, ἦτοι δρυς, ὑπάρχουσα μέχρις ἐσχάτων καὶ μισθουμένη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκίτου πρὸς θήραν πτηνῶν.

Δραφάκι, ἦτοι δαφνάκι, διότι ἡ δάφνη προφέρεται *δράφη*.

Κάλπαρι, ἐπὶ τῆς ΝΔ. Χερσονήσου καὶ ἀλλαχοῦ *Καππαριά*.

Καρδαμίδα. Ἡ λ. «καρδαμῖς» εὑρίσκεται παρὰ Νικάνδρῳ (Ἀλεξιάφαρ-μακα, 533), εἶναι δὲ τὸ φυτὸν κατὰ τὸν Π. Γεννάδιον (Φυτολογικὸν λεξικὸν ἐν λ.) «εἶδος ἀγρίου λαχάνου, ὅπερ προσομοιάζει πρὸς τὸ στενόφυλλον κάρ-δαμον *tuscaria myagroides*».

Κουκκουναριά, πεύκη, (ἡ λ. ἐκ τοῦ κουκκουναρίου, ὑποκοριστικοῦ τοῦ κόκκων).

Κόνυζα, ὁ εὐώδης θάμνος, ἀρχαία λέξις.

Λυγαρίδια, τὰ, ὑποκοριστικὸν τοῦ λυγαριά, «λύγος».

Μᾶζα, ἡ.

Μαράθι, τοποθεσία μνημονευομένη ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1662 «λεγομένη *μαράθι*, σύμπληρο τοῦ γεώργη βαρκάρι» (Ἀρχεῖον Μυκόνου ἐν τῇ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογικῇ Ἑταιρείᾳ).

Μερσίγη, κολπίσκος Β.

Μυριχιά, Β. ἦτοι μυριχιά, μυρίκη.

Ὅρνός, ἀρσενικὴ συκιά, ἐρινεός· ὁ ὄρνός εἶναι τοπωνύμιον συχνὸν ἀνὰ τὰς Κυκλάδας (π.χ. ἐν Τήνῳ) καὶ Νοτίας Σποράδας (Dieterich σ. 278).

Σκιά, συγκοπή τοῦ *συκέα*.

Σκυλάμπελα, ἀμπέλια, τῶν ὁποίων τὰ σταφύλια, κατὰ τὸν κ. Μάρκαρην, τρώγουν οἱ σκύλοι.

Σταρόδουρα, ἦτοι βουῖρα, ὁμοιάζοντα μὲ βλαστημένα σιτάρια.

Στούπα, κῆπος ΝΑ. τῆς πολίχνης, ὅπου ὑπῆρχε καὶ ἀμπέλι, δηλαδὴ «στύπη» σταφυλῆς.

Φοινιά καὶ ἡ *Φτελιά* (πτελέα) μὴ ὑπάρχουσα πλέον.

Ἀθροιστικὴ δὲ κατάληξις φυτῶν εἶναι τὸ *Κουκκίστρα*, λεγόμενον καὶ προσηγορικῶς — ἐν Τήνῳ *κῖστρα* — περὶ τῶν ἀλλαχοῦ λεγομένων *κουκκε-ρῶν* χωραφιῶν· πρβ. τὸ ἐν Τήνῳ *Ἀχνίστρα* ἐκ τοῦ ἄγνος.

² *Ἀμπελόκηποι*, παρὰ τὴν Τουρλιανὴν καλοῦνται ἀμπέλια καὶ κῆποι.

Παραδείσιν δέ, πρᾶνές λόφου, Β. τοῦ Τούρου· δὲν ἔχει — σήμερον τοῦλάχιστον — ἀξίαν λόγου βλάστησιν, ἀλλ' εἶναι ὑπὴνεμον. Ἡ λέξις εὐρίσκεται καὶ εἰς τὴν Κύπρον καὶ τὴν Κάλυμνον καὶ τὴν Κάραθον (Dieterich σ. 279) περὶ μερῶν καταφύτων, ὅπου ὑπάρχει καλὸν νερόν.

ΣΤ') *Ἐξ οἰκοδομῶν καὶ ἄλλων ἔργων.*

Παραλία λέγεται *Βίδα*, διότι κατὰ τὸν κ. Πίπαν ὑπῆρχε *βίδα* ξυλίνου ἔλαιοτριβείου. Ὁ Εὐαγγελίδης (σελ. 115) ἐκ τοῦ Παπαγερασίμου Βίδου, καντζηλιέρη.

Καδούνα λέγεται συνοικία τῆς πολίχνης καὶ ἄλλη ἔξω *Καδούνια*, οὕτω δὲ καλοῦνται καὶ οἱ στενωποὶ αὐτῆς· ὑπάρχει δὲ καὶ ἐπίθετον σκωπτικὸν *καδουνίστρα*, ἡ κόρη ἴπου *καδουνιάζεται*, φοιτᾷ εἰς τὰ καντούνια.

Καμίσι Β. καὶ ὑποκοριστικὸν *Καμνάκι* (περὶ τῆς συγκοπῆς πρβ. σ(υ)καμ(ι)νιά, βορ(ι)νὰ κτλ.).

Καβαναρειά.

Καστελλάκια, ἔψωμα παρὰ τὴν Ἀηρόν, ὅπου ὑπῆρχαν κτίσματα.

Ἀηρό (ἦ), ὅπου ὑπάρχουν ἀρχαῖα λείψανα κυκλικοῦ ἰσοδομικοῦ κτίσματος¹, μετὰ μικρᾶς ἐκκλησίας, ὅπου ἠῦρεν ὁ Σταματάκης τὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ Κουμανούδης εἰς τὸ Ἀθήναιον, τόμ. 2 (1873) 235-243. Δυστυχῶς ἡ ἐπιγραφὴ δὲν μνημονεύει τὸ ὄνομα *Ἀηρός*, ληνοὶ δὲ ὀνομάζονται μέχρι σήμερον τὰ πατητήρια τῶν στυφυλῶν. Ὡστε δὲν ἔχομεν ἀσφαλῆ βάσιν, ὅπως στηρίζωμεν εἰκασίαν ἀρχαίας παραδόσεως τοῦ τοπωνυμίου.

Μύλοι πολλοὶ ἀνεμόμυλοι στολιζοῦν τὴν πολίχνην καὶ τὴν ἄλλην νῆσον.

Μπαράγκα (βαράγκα) σπιτάκι ὑπάρχον ἐπὶ τῆς Ν. παραλίας.

Μπουρδέχτης (βουρδέχτης), ὄμβροδέκται, καλοῦνται κοιλώματα γῆς, κλεισμένα, διότι μόνιμοι δεξαμεναὶ τῶν ὄμβρων δὲν συνηθίζονται.

Νεόκαστρο παρὰ τὸν Τοῦρλον.

Παλιόκαστρο, τὸ παλαιὸν φρούριον τῶν Γκίζηδων (βλ. φωτογραφίαν ἐν *Εὐαγγελίδου* σ. 136), ὅθεν καὶ ἡ γυναικεία μονὴ τῆς νήσου *Παλιοκαστριανή*.

Παρκιά, καλεῖται συνοικία ἔξω τοῦ κάστρου τῆς πολίχνης, δηλ. παροίκων, σκλάβων, ὡς ἐν Πάρφω.

Πεζοῦλοι, μεγεθυντικῶς τὰ *πεζούλια* ἐκτίζοντο ἔξωθεν τῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ κάθωνται αἱ γυναῖκες, *Δροσοπέζουλα* δὲ ὑπάρχουν ἔξω τῆς πολίχνης εἰς εὐάερον θέσιν.

Πόρτες, πύλη ἀρχαίου τείχους, περὶ οὗ βλ. Σβορώνου σ. 492 καὶ 499.

¹ Εἰκόνα ἐδημοσίευσεν ὁ *Ι. Σβορώνος* ἐν Β.С.Н. XVII (1893) σ. 491. Ἡ ὅλη διατριβὴ τοῦ Σβορώνου «Νομισματικὴ τῆς ἀρχαίας Μυκόνου» ἀξιόλογος καὶ διὰ τὴν προτασομένην βιβλιογραφίαν.

Πυργί, ΝΑ. τῆς Ἀηνοῦ, προφερόμενον καὶ *Περγί*, καθὼς μεράζω ἀντιμοιράζω, κτλ.

Ταρσανᾶς, δρμίσκος πρὸς Ν., (ἐκ τοῦ arsenal) λεγόμενος καὶ *Καλαφάτης*, ὅπου ἐπεσευάζαν τὰ πλοῖα. Ὁμοίως καὶ ἐν Τήνῳ καὶ Ἀγίῳ Ὁρει.

Φανάρι, ἡ περιοχή τοῦ νέου φάρου.

Πλὴν τῶν *Μανδρῶν* ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ΝΑ. χερσονήσου καὶ Ἀλεόμαντρα (ἀλογόμανδρα) δι' ἄρρωστα ζῶα, μνημονευομένη καὶ τῷ 1722, καὶ *Βουιδόμαντρες* καὶ *Τραγόμαντρες*.

Z) Ἐκ τῶν ναῶν.

Ἐξαιρέτως συχνοὶ καὶ ἐντὸς τῆς πολίχνης καὶ ἐπὶ τῆς λοιπῆς νήσου εἶναι ναοί, ἢ μᾶλλον ναῖσκοι ὀλίγων τετραγωνικῶν μέτρων, φέροντες τροῦλλον, ἀλλὰ κατὰ τᾶλλα ἰδίας, τοπικῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πολλάκις σφύζοντες ἀξιολόγους εἰκόνας καὶ τέμπλα καλλιτεχνικὰ τοῦ ἰζ' καὶ ἰη' αἰῶνος. Πολλοὶ τούτων, ὅπως γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐντὸς ἐνεπιγράφων τάφων, ἀνήκουν εἰς ἀριστοκρατικὰς οἰκογενεῖας καὶ δὴ συγγενεῖς πρὸς τὰς ἐν Τήνῳ.

Ἐνταῦθα καταλέγομεν α') τὰ ἐκκλησίδια τῆς Θεοτόκου καὶ β') τὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων.

Τῆς Θεοτόκου ἐντὸς τῆς πόλεως, ὑπάρχουν τὰ ἑξῆς: *Βαγγελίστρα*, *Γριὰ Παναγιά*, Ἐλεοῦσα, *Κιουρὰ τῶν Ἀγγέλων*, (Κυρία τῶν ἀγγέλων ὀνομάζεται καὶ ναὸς τῆς Ζακύνθου), *Μεγάλῃ Παναγιά* (ἡ μητρόπολις), *Λεμονήτρα* (ἐλεημονήτρια),¹ *Διμνιώτισσα* (παρὰ τὴν θεῖον λίμνην), *Πανάχρα* (ἦτοι πανάχραντος κατὰ τὸ θεοτοκίον «ἄγνῃ πανάχραντος» Παρακλητικῆς σ. 188), *Πανιάνασσα*, *Παραπορτιανῇ* (εἰς τὸ παραπόρτι, πυλὶδα τοῦ κάστρου), *Πυργιανῇ*, (παρὰ τὸν πύργον τοῦ Κάστρου), *Ρόδον τὸ ἀμάραντον* (ἔξω τοῦ Μουσείου, πιθανώτατα φραγκικῆ). *Τελωναριά* (κληθεῖσα ἀπὸ μιᾶς «Καλόγριας τοῦ Τελώνη ἢ Τελωναριάς» κατὰ σημεῖωμα τοῦ Περάκη Φόσκουλο τοῦ ἔτους 1710, φ. 101^α).

Ἐρημοκλήσια δὲ τῆς Παναγίας λέγονται Ἀλευροῦ (κτίσμα ἴσως ἐνὸς Ἀλευρᾶ), *Γλαστριανῇ* (ἐκ τοῦ Γλάστρου), ἢ *Καρδιανῇ*, (διδύμνος ὑπάρχει καὶ ἐν Τήνῳ), *Κουμαροῦ*, ἑορταζομένη τὴν 23 Αὐγούστου, καὶ κειμένη ἴσως ἐν μέσῳ κουμαριῶν (κομάρων), *Μούσαινα*, νεκροταφεῖον τῆς Ἄνω μερᾶς, *Σκουλοδοῦ*, ἴσως κτίσμα Σκουλλοῦδῃ τινός², *Φανερωμένη*, (ὑπὸ τὸν Κούνουμπαν).

Αἱ δὲ δύο μοναὶ τῆς νήσου, κείμεναι παρὰ τὴν Ἄνω Μεράν, ὀνομάζονται ἢ μὲν γυναικεῖα *Παλιοκαστριανῇ* (ἦτοι Παναγία τοῦ παλαιοῦ κάστρου), ἢ δὲ ἀνδρική *Τουρλιανῇ* (ἦτοι τοῦ Τούρλου).

Τῶν δὲ ἁγίων ἐντὸς μὲν τῆς πόλεως ὑπάρχουν οἱ ἑξῆς ναῖσκοι: Ἀγία

¹ Λεμονήτρα, ὡς καὶ ἐν Τήνῳ, ἐξωκλήσι ἑορταζόμενον τὴν 8 Σεπτεμβρίου.

² Τὸ *Σκουλοῦδης* εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ κρητικοῦ *σκουλλᾶς* καὶ σημαίνει τὸν ἔχοντα *σκουλλιά*, πλοκάμους (ἀρχ. *σκόλλης*).

Αἰκατερίνη, Ἁγιά Ἄννα, Ἁγίαι Ἀντώνις, Ἁγίαι Ἀρτέμις, Ἁγιά Βαρβάρα, Ἁγίαι Γεώργις, Ἁγίαι Γιάννης, Ἁγίαι Δημήτρις, Ἁγιά Ἐλένη, Ἁγίαι (Ἐ)λευτέρης, Ἁγίαι Εὐθύμις, Ἁγιά Κυριακή, Ἁγίαι Λουκᾶς, Ἁγίαι Νικόλας, Ἁγίαι Παντελέμονας, Ἁγιά Παρασκευή, Ἁγίαι Πέτρος καὶ Παῦλος, Ἁγίαι Σαράντες, Ἁγίαι Σπυρίδωνας, Ἁγίαι Στέφανος, Ἁγίαι Φανούριος, Ἁγίαι Χαραλάμπης. Ἐπίσης Τρεῖς Ἱεράρχαι.

Ἐξωκκλήσια δ' εἰς ὧν ὀνομάζονται καὶ αἱ περιοχαί, εἶναι Ἁγιά Βαρβάρα (παρὰ τὴν Φτελιάν), Ἁγίαι Γιάννης (ἐπὶ τοῦ Διακόφτη), Ἁγίαι Κωσταντίνος, (δύο ναῖσκι), Ἁγίαι Λιᾶς (Ἡλίας), δύο βουνά (Α. καὶ Βορ(ι)νός), Ἁγίαι Λάζαρος, Ἁγίαι Μάμας (ὁ ἅγιος τῶν ἀπελατῶν εἶναι συνήθως ἀνά τὰς Κυκλάδας), Ἁγίαι Παντελέμονας (παρὰ τὸ Μαράθι), Ἁγίαι Παῦλος, Ἁγίαι Στέφανος, Ἁγίαι Σώσις, Ἁγίαι Χαραλάμπης, καὶ τέλος αἱ Φλόροντας· οὗτος ἐορτάζεται μὲν ὡς ἅγιος Φιλάρετος, ἀλλὰ κατὰ τὸν κ. Πίπαν δὲν εἶν' ἄσχετος πρὸς κάποιον φλόρον.

Η') Τὰ ἐξ ἀνθρώπων.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι καὶ ἄνθρωποι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, συνήθως κάτοχοι, ἀφήνουν τὰ ὀνόματά των εἰς τοὺς οἰκείους τόπους, ὅτε μὲν κατὰ γενικὴν, ὅτε δὲ κατ' ὀνομαστικὴν. Κατ' ὀνομαστικὴν ὀνομάσθησαν αἱ ἐξῆς τοποθεσίαι τῆς Μυκόνου, πρῶτον μὲν εἰς -ᾶς.

Ἁλευρᾶς, Καλαθᾶς, Κλουβᾶς (καὶ εἰς τὸ Ἄρνάδον τῆς Τήνου Κουλουθᾶς) ἦτοι πιθανῶς κατασκευαστῆς κλουβιῶν (οὕτως ὀνομάζεται, ἴσως ἐκ τοῦ κτίστου, καὶ ὁ Ἁγίαι Γιώργις τῆς θέσεως ἐκείνης), κατὰ δὲ γενικὴν τοῦ Κοκκαλιᾶ, εἶτ' ἐπάνωμον εἶτε σκωπτικὸν ἰσχυοῦ. (Πρὸς τὴν ἄνω πρβ. καὶ τὸ ἐπάνωμον Κανισκᾶς ἐκ τοῦ κανίσκι(ον), πανέρι).

Ἄλλα κατ' ὀνομαστικὴν φέρονται ὁ Βαστάος (ἦτοι βαστάγος, ὡς λέγεται ἐν Σύρῳ ὁ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ βαστάζος, ἦτοι βαστάζων), ὁ Γλάστρος, ὁ Κοσομύτης ὁ ἀλλαχοῦ κοφομύτης,¹ ὁ Κούντουρος, ὁ Κουσουμάς (πιθανῶς Κοσμᾶς) ὁ Κούτελας, ὁ Μαμάσος, (ἴσως Μνάσων - Μνάσος) ὁ Μάσουρας (τοῦ Μασούρου), ὁ Στρέμπουλας ὡς καὶ θέσις ἐν Φυρροῖς τῆς Θήρας (Πεταλιᾶ σ. 139).

Κατ' αἰτιατικὴν λέγεται στὸ Φαφλαόνα πιθανῶς τὸν Παφλαγόνα, ἴσως ἐξ ἐκκλησιδίου τοῦ ἁγίου Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνο.

Κατὰ γενικὴν δὲ λέγονται τὰ ἐξῆς: τοῦ Βαρούχα (πιθανῶς τοῦ κατὰ τὰ 1822 κασιεῖρη Νικολάου Βαρούχα, πρβ. Εὐαγγελίδην σ. 210) τοῦ Καφῆ (κάβος) (οὕτω δὲ παρονομάζεται μυκονιακὴ οἰκογένεια τοῦ Καράλη - Καμ-

¹ Ὁμοίως λέγονται κοσάφτης, κοσοχείλης, καὶ ὁ σκύλος, ἕπου ἔχει κομμένην τὴν οὐρὰν κοσόριος. Ἄλλὰ καὶ κοιτοῦς προσφέρεται κοσοός, οὕτω δὲ λεπτινῶνται καὶ τὸ τσ εἰς τὸ σαγγάρις, σάππα, σαππί. οἰκνα, οἰκνῶνω, σουβάλι καὶ ἐν μέσῳ τῶν λέξεων κοουσιλιά, πεσι. Οὕτω πολλαχοῦ τῶν Κυκλάδων πρβ. Φ. Κουκουλέ, Γλωσσικὰ ἐκ Κύθνου ἐν Λεξικογραφικῇ Ἀρχεῖῳ 5 σ. 294.

πάνη) τοῦ *Καρύκη*, τοῦ *Κουντουμᾶ* (οἰκογένεια) τοῦ *Μπάου* τὸ νησί, ἦτοι τοῦ *Ζωρζῆ* ἢ *Γεωργάκη Μπάου* (᾿Αθανασίου ᾿Υψηλάντου, τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐν Κ/π. 1870 σ. 486 καὶ *Τρ. Ἐδαγγελίδου*, Μύκονος) τοῦ *Πατέρα* ἢ *πλάκα* (ἴσως φλάρου) τοῦ *Περεῆ* (Περεῆς ἢ Πιερεῆς λέγεται ὁ Πιέρος Ριέρ(τ)ε καὶ ὑποκ. Περάκις) τοῦ *Πνιγμένου*, τοῦ *Παπασίνι* (Παπᾶ-Σισινίου) τοῦ *Σαγγάρι* (κάβος, ἦτοι τοῦ τσαγγάρι) τοῦ *Σκουλάξενου*, (οἰκογενείας τῆς ᾿Ανω μερᾶς, πλάκα καὶ κάβος) τοῦ *Σουρμελῆ*, (ἄγροκῆπιον τοῦ πλοιάρχου Ν. Σουρμελῆ, ναυμαχῆσαντος πρὸς τὸ τουρκικὸν Ἴτζεδιν κατὰ τὴν κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866) καὶ τοῦ *Φαμελίτη ξέρα* (γνωστὸν ἐπώνυμον καὶ τοῦτο).

Κατὰ πληθυντικὴν δὲ γενικὴν λέγεται τοῦ *Σκαλάδω*, ἦτοι *Τσουκαλάδων*, ὡς καὶ ἐν Τήνῳ (βλ. Πρακτικά τῆς ᾿Ακαδημίας ᾿Αθηνῶν 3 (1928) σ. 157). ᾿Αλλὰ καὶ ὁ *Πτεινάρος* (Α. τῆς πόλεως), ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τὸν *Πτεινάρων*, φαίνεται ὅτι ἦτο τῶν *Πτεινάδων* ἐκ τοῦ παρωνυμίου *Πτεινός* (πρβ. ἐν Τήνῳ *Τριαντάρος*).

Γυναικῶν δὲ ὀνόματα κατ' ὀνομαστικὴν παρέμειναν ἢ ᾿*Αργύραινα*, ἢ *Κουρίθραινα* καὶ ἢ *Φουμιά* ἦτοι *Εἰδημία* (πιθανῶς ἢ ἁγία).

᾿Αλλὰ πολυπληθέστερα εἶναι τὰ εἰς οὗ, συνήθη καὶ ἐν Τήνῳ, ὅπου λέγεται ἢ ᾿*Αλεκοῦ* (᾿Αρνάδος), ἢ *Διανοῦ* (Β. τοῦ *Μαγκανάρι*), ἢ *Μαδαλοῦ*, ἢ *Ποδίκοῦ*, ἢ *Ραοῦ*, (παρὰ τὸν *Τριαντάρων*). Καὶ ἐν Μυκόνῳ λέγεται ἢ *Μαοῦ*, (καθὼς ἐν Τήνῳ ἢ *Μαγοῦ* παρὰ τὸν *Πάνορμον*), ἢ *Δαγοῦ*, θηλυκὸν τοῦ *δαγός*¹ ἦτοι ταγγός (π.χ. *μπακαλιάρος*), λεγόμενον ἴσως σκωπτικῶς καὶ περὶ ἀνθρώπου, ἢ *Χαρανοῦ*, θηλυκὸν τοῦ *χαρανάς*, γανωτής, ἢ *Ψαροῦ* (γυναῖκα τοῦ *Ψαρά*). Ὅμοια πρὸς ἀνωτέρω προσηγορικά εἶναι ἢ *μαστροῦ*, ἢ *ραφτροῦ* κτλ.

Κτητικαὶ δὲ γενικαὶ προτασσόμεναι εἶναι τῆς ᾿*Αραπίνας ταδλάκι*, τῆς *Γριᾶς τὸ πήδημα*, ἀπότομος κρημνός, κατὰ εἰρωνεῖαν συνήθη, τῆς *Σκάραινας* τὸ μνημα καὶ τῆς *Φλουρέζας τὸ νερό* ἦτοι τῆς *Φλουρέντζας*².

Τόσα εἶναι τὰ εἰς ἕμὲ γνωστὰ τοπωνύμια τῆς Μυκόνου. Τὰ ἐκ τούτων ἱστορικὰ πορίσματα εἶναι μᾶλλον ἀρνητικά· π.χ. ὅτι οἱ Φράγκοι σχεδὸν οὐδὲν ἀφῆκαν ἕχνος. Τὰ πολλὰ τοπωνύμια εἶναι ὀνόματα προσηγορικά, ἔχοντα μόνον τὸ καλόν, ὅτι παριστάνουν τὴν φύσιν τῆς νήσου καὶ τὴν ζωὴν τῶν νησιωτῶν. Κῶμαι δὲν ὑπάρχουν ἔκτος τῆς παραλίας πολίχνης, τοῦ ἄλλοτε κάστρου, ὅπου ἔζη πυκνότερος τοῦ δέοντος πληθυσμός· ὁ μεσόγειος τῆς ᾿Ανω Μερᾶς εἶναι διεσκορπισμένα ἐντὸς κτημάτων σπίτια. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ

¹ Τὰ γγ, γκ προφέρονται καὶ ἐν Μυκόνῳ ὡς ἐν Τήνῳ καὶ ἀνὰ τὰς Ἴονιους νήσους, ὡς g (π.χ. ἀγοῦρι).

² Ὅπως τὸ *ισ* προφέρεται σ, οὔτω τὸ *τζ* προφέρεται ζ, ὡς ζάμι, ζάβα, λουζες, βροῦζος καὶ Ζανῆς καὶ Ζωρζῆς. Οὕτω καὶ ἐν Κύθνῳ (πρβ. *Φαίδωνος Κουκουλέ*, Γλωσσικά ἐκ Κύθνου, Λεξικογραφ. ᾿Αρχεῖον, τόμ. Γ' σ. 294) καὶ ἐν Κέα (πρβ. *Ι. Ψύλλα*, Ἱστορία τῆς ν. Κέας σ. 238) καὶ ἐν ᾿Ανω Σύρῳ, ᾿Αμοργῷ, ᾿Ιω, ᾿Αρακλειᾷ (πρβ. *Κουκουλέν*, ἐνθ' ἀνωτέρω).

τὰ ἐπώνυμα τοῦ πληθυσμοῦ τούτου, ἀφ' ἧς ἤρχισαν οἱ «κατζηλιέριδες» νὰ τὰ καταγράφουν, (βλ. Τρ. Εὐαγγελίδου σ. 256) βλέπομεν ὅτι τὰ ἡμίση εἶναι τοπικά ἐκ τῶν ἄλλων νήσων (π.χ. Ἐξιώτης, Ἀμουργιανός, Ἀνδριώτης, Ἀντιπαριώτης, Κιμωλιάτης, Μηλιός, Νιώτης, Σαντοριναῖος, Σερφιώτης, Σιφναῖος, Σκιαθίτης, Συριανός, Τηριακός, Τζιώτης, Χιώτης) μαρτυροῦντα νέους ἐποίκους.

Παραβάλλοντες δὲ καὶ τὴν προφορὰν τῶν Μυκονίων καὶ τῶν Τηνίων, οἵτινες ἀποσιωποῦν τὰ ἄτονα *ι* καὶ *ου*, ἐνῶ οἱ Μυκόνιοι τὰ προφέρουν ὅπως δῆποτε καλῶς (καίτοι βραχύτερον τῶν νοτιωτέρων), συνάγομεν ὅτι ἀθρόος ἐποικισμὸς ἔγινε μᾶλλον ἐκ τῶν νοτιωτέρων νήσων. Παρατηροῦντες δὲ καὶ τὴν διαφορὰν τῶν καταλήξεων π.χ. τοῦ Ἄνω μερὰ καὶ τοῦ Μεσαριὰ, ὅτι δηλ. ἡ β' εἶναι κοινή, ἡ δὲ α' ὁμοιάζει πρὸς τὴν προφορὰν τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης, πειθόμεθα περὶ τῆς γλωσσικῆς τῶν ἐποίκων ποικιλίας. Ὁ ποικίλος οὗτος ἐποικισμὸς, γενόμενος κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ναυτιλίας, ἐρμηνεύει τὴν ἔλλειψιν ἀρχαίων τοπωνυμίων, οἷα προδήλως παρέμειναν π.χ. ἐπὶ τῆς Ῥόδου καὶ τῆς Κύπρου. Αἱ ἄκραι καὶ οἱ ὄρμοι τῆς Μυκόνου ἦσαν γνωστοὶ καὶ εἰς τοὺς κύκλω ναυτιλλομένους, ἀλλὰ τὸν ἰθαγενῆ πληθυσμὸν διεσκόρπιζε συχνὰ ἡ τουρκικὴ τυραννία, ἡ κακοήθεια τῶν Δυτικῶν κατακτητῶν καὶ τῶν πειρατῶν ἢ ἀγριότης.

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ